

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА ПОТРЕБИ МОЛОДІ МІСТА ОДЕСА

SOCIO-ECONOMIC PRIORITIES AND NEEDS OF YOUTH IN ODESA

Молодь це особлива соціальна група, що відрізняє високий рівень соціальної мобільності, формування життєвих цінностей та пріоритетів, активний пошук свого місця у житті. Особливістю останніх років і місяців стало специфічне поєднання глобалізації та ізоляціонізму. Життєві орієнтації сучасної молоді змінили свій вектор, де головним прагненням кожної людини став особистий матеріальний добробут. Громадянська самоідентифікація та суспільні потреби пішли на другорядні позиції, поступившись місцем проблемам матеріальної забезпеченості та здоров'я. У статті проаналізовано думку молоді міста Одеси, розглянуто потреби молоді як складної соціальної групи, що динамічно змінюється. У дослідженні взяли участь 800 осіб, які належать до вікової категорії молоді 14-35 років. Молоді люди в процесі опитування більшою мірою визначали до трьох основних пріоритетів у своєму житті це народженням та вихованням дітей, важливість мати роботу, а також необхідність отримання фінансів. Як показує дослідження, всі характеристики реалізації потреб у молодих людей прямо пов'язані з умовами життєдіяльності. В рамках дослідження виявлено характеристики зовнішнього аспекту реалізації потреб, що проявляється у значущості вчинків, орієнтованих на задоволення потреб для особистості та для оточуючих, а також відповідно до процесу реалізації потреб норм. Важливість звернення до вивчення потреб та пріоритетів при регулюванні соціальних відносин визнається всіма дослідниками соціальних проблем.

Знаючи характеристики мотивів потреб та пріоритетів у молодіжному середовищі, можна здійснити об'єктивну оцінку певним вчинкам та спробувати з наукової точки зору, підійти до ухвалення рішення щодо вдосконалення соціальних технологій. При цьому важливо цілісне дослідження потреб молоді (в їхній статистиці та динаміці) з урахуванням різноманітності параметрів зовнішнього середовища, в якому протікає їхня діяльність.

Ключові слова: *молодь, пріоритети молоді, потреби молоді, цінності молоді, соціологічне дослідження.*

Young people are a special social group characterized by a high level of social mobility, formation of life values and priorities, and active search for their place in life. A specific combination of globalization and isolationism has become a feature of recent years and months. The life orientations of today's youth have changed their vector, with personal material well-being becoming the main aspiration of each person. Civic self-identification and social needs have taken a back seat to the problems of material security and health. The article analyzes the opinion of young people in Odesa and considers the needs of young people as a complex and dynamically changing social group. The study involved 800 people in the age group of 14-35 years old. In the course of the survey, young people mostly identified up to three main priorities in their lives: having and raising children, the importance of having a job, and the need to obtain finances. The study shows that all the characteristics of the realization of young people's needs are directly related to their living conditions. The study identified characteristics of the external aspect of need fulfillment, which is manifested in the importance of actions aimed at satisfying needs for the individual and others, as well as in accordance with the process of fulfilling the needs of norms. The importance of studying needs and priorities in the regulation of social relations is recognized by all researchers of social problems.

Knowing the characteristics of the motives of needs and priorities in the youth environment, it is possible to make an objective assessment of certain actions and try to make a scientific approach to making decisions on improving social technologies. At the same time, it is important to conduct a comprehensive study of the needs of young people (in their static and dynamic aspects), taking into account the variety of parameters of the external environment in which their activities take place.

Key words: *youth, youth priorities, youth needs, youth values, sociological research.*

УДК 316.334.2-053.81(477.74- 250д)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2021.30.43>

Каретна О.О.

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри соціології
Національного
Університету «Одеська юридична
академія»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7408-7546>

Яценко М.А.

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології
Національного
Університету «Одеська юридична
академія»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8957-5139>

Постановка проблеми. Соціальне та економічне становище молоді є одним з головних показників розвитку суспільства. Для того, щоб формування молоді відбувалося рівноцінно суспільним процесам, необхідно визначити її роль та місце в суспільстві, проаналізувати проблеми та життєві пріоритети, серед яких є традиційні: кохання, здоров'я, дружба, пошуки сенсу життя, освіта, створення сім'ї. Вивчаючи молодіжні проблеми, неможливо

обійтися простою констатацією позитивних чи негативних фактів життєдіяльності молодих людей, потрібен глибокий системний аналіз молодіжного буття. Молодь, наслідуючи досягнутий рівень розвитку суспільства формує образ майбутнього, за допомогою даного образу реалізує функцію соціального відтворення, наступності розвитку суспільства. При цьому маючи власні інтереси та цілі, які не завжди повною мірою збігаються з інтере-

сами та цілями всього суспільства. Це і є відмінністю несформованості ціннісних установок з об'єктивних причин, духовно-моральних орієнтирів і недоліком життєвого досвіду, що збільшує ймовірність помилкового вибору при прийнятті важливих рішень. Незважаючи на це, вступаючи в трудове та суспільне життя, молодь є суб'єктом освіти, соціалізації, адаптації та виховання. Активність перебігу та суперечливість соціально-економічних процесів надають цій проблемі особливого статусу. У цих процесах молодь є найбільш уразливою соціальною групою, оскільки ще не зовсім має економічну стабільність, відчуває тиск з боку політичних рухів, немає чітких соціальних орієнтирів, перебуває у ситуації життєвого самовизначення.

Мета роботи полягає у дослідженні соціально-економічного становища молоді в місті Одеса, а також виявлення їхньої потреби у соціальних послугах.

Стан дослідження проблеми. Вагомий внесок у дослідження питань проблем молоді зробили такі відомі вчені: В. Бебик, М. Головатий, А. Карнаух, М. Дмитрієва, Т. Мірошніченко, М. Алле, Р. Еренберг, Дж. Ріфкін, М. Портер, Р. Сміт.

Виклад основного матеріалу. В Україні протягом останнього десятиліття з метою аналізу соціального розвитку молоді на замовлення Міністерства молоді та спорту України проводяться соціологічні дослідження, в межах яких вивчаються специфіка участі молоді у суспільних процесах, її громадська та політична активність, діагностуються наявні потреби молоді та її актуальні проблеми. Результати таких щорічних досліджень використовуються при підготовці Державних цільових соціальних програм, щорічних Доповідей Президенту та Верховній Раді України «Про становище молоді», з метою подальшого формування молодіжної політики в країні та здійснення ефективних інтервенцій, спрямованих на забезпечення потреб та подолання труднощів, з якими стикається молодь в Україні [1].

Молодь розглядається як специфічна соціально-демографічна група, яка має певні біологічні, фізіологічні та соціально-психологічні особливості, свій світогляд та систему цінностей, а також є основним носієм інтелектуального потенціалу суспільства, джерелом поповнення трудових ресурсів. Останнім часом важливою проблемою є підвищення соціальної вразливості молоді до наявних об'єктивних (складна соціально-економічна ситуація в країні, становлення ринкової економіки, поширення бідності, безробіття, незабезпеченість, зниження рівня життя тощо) та суб'єктивним (поганий стан здоров'я, відсутність досвіду роботи, необхідного рівня освіти тощо) ризиків. Це призводить до збіль-

шення соціально-вразливих категорій молоді, які зазнають труднощів у соціальному функціонуванні та потребують соціального захисту.

Розвиток соціально-економічної ситуації в Україні обумовлює необхідність розробки шляхів стабілізації соціальних процесів, забезпечення якісної підготовки управлінських рішень, спрямованих на відтворення інтелектуального й трудового потенціалу суспільства. Перспективи збереження та нагромадження такого потенціалу нерозривно пов'язані з процесами соціалізації і соціально-економічної інтеграції молоді. Саме могутня енергія, творча уява, патріотичні та громадянські ідеали визначають цільовий і функціональний характер місії сучасної молоді як провідника соціальних змін, економічного розвитку та технічного прогресу України [2, с. 229].

У процесі децентралізації влади в Україні, доцільно враховувати досвід розвитку демократії європейських країн, що засвідчує важливе значення активної участі молодих людей у процесі ухвалення рішень і діяльності на місцевому і регіональному рівні [3].

З метою виявлення соціально-економічного стану молоді та розробки рекомендацій для соціального захисту молоді на місцевому рівні кафедрою соціології та лабораторією соціологічних та політичних досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» було проведено соціологічне дослідження «Молодь Одеси – 2020».

Метою дослідження «Молодь Одеси – 2020» є оцінка основних потреб та проблем молоді, а також оцінка відповідності державної молодіжної політики потребам молоді.

Цільовою групою дослідження є молодь у віці від 14 до 35 років, що постійно проживають у місті Одеса.

У ході дослідження було проведено опитування методом особистих інтерв'ю. Вибірка з 800 респондентів репрезентативна для населення міста Одеса відповідної вікової категорії за статтю та віком.

Дизайн вибірки ґрунтується на розподілі населення віком 14-35 років за районами міста Одеса, статтю та віком згідно даних Державної служби статистики України станом на 1 січня 2020 року. Опитування проводилося у період з 6 по 24 квітня 2020 року.

Основні результати дослідження. Молоді люди в процесі опитування визначали до трьох основних пріоритетів у своєму житті. 46% респондентів вказали на пріоритети, пов'язані з народженням та вихованням дітей, 43% - акцентували на важливості роботи (пошуку або досягненні певних результатів у ній), 35% - ставили акцент на необхідності заробляння/отримання достатніх фінансів, 22% - шукали кохану людину та/або думали про одруження, 20% - надавали значення здоров'ю (зокрема

веденню здорового способу життя або подоланню хвороби), 17% - цінували свободу та незалежність у своїх рішеннях і діях, 14% - прагнули отримати освіту (включно з самоосвітою) та стільки ж - цікавого дозвілля.

Варто зазначити, що пріоритети змінюються з віком. Для молоді 14-19 років освіта та робота є найзначнішими, тоді як для вікової групи 20-24 років пріоритетом стає робота. Для осіб 24-34 років важливішими стають питання, пов'язані з народженням та вихованням дітей. З віком спостерігається зменшення важливості пошуку партнера або одруження (часто через те, що молоді досягають цієї мети) і зростає значущість цілей, пов'язаних з дітьми, заробітком та здоров'ям.

Щодо бажання мати дітей, 51% респондентів хотіли б виховати двох дітей, 15% - трьох, 12% - лише одну дитину, а 2% - чотирьох. Лише 1% молодих людей не зацікавлені в дітях, тоді як 22% чоловіків і 11% жінок ще не визначилися з цим питанням.

Серед жінок цілі, пов'язані з дітьми, є більш пріоритетними (63% проти 35% у чоловіків), а також здоров'ям (24% проти 15%). Водночас чоловіки більше акцентують увагу на робочих цінностях (49% у чоловіків проти 40% у жінок), зароблянні грошей (44% проти 33%) та свободі в прийнятті рішень (25% проти 16%).

Опитування також спростовує стереотип, що пошук партнера є важливішим для жінок: 21% чоловіків і 21% жінок вказали на цей пріоритет. Щодо реєстрації шлюбу, у цивільному шлюбі (який становить 13% серед молодих) кожен п'ятий чоловік та жінка не бажають його оформлювати. Проте 59% тих, хто живе в цивільному шлюбі, мають намір зареєструвати шлюб в майбутньому (61% чоловіків та 53% жінок).

Оцінюючи свої фінансові потреби, 10% молодих людей висловилися про те, що їм недостатньо коштів навіть на харчування. 36% зазначили, що їм вистачає на їжу та купівлю необхідних недорогих товарів, 40% вважають, що загалом їм достатньо для проживання, однак придбати речі тривалого користування, такі як меблі, холодильник чи телевізор, вже складніше. Лише 8% молодих людей вважають, що живуть на високому рівні, і проблеми викликають лише такі придбання, як квартира або автомобіль.

Загалом, лише 1% молоді досягли бажаного фінансового стану. Водночас 43% молодих людей вірять, що здатні досягти бажаного фінансового становища, тоді як 38% не вірять у цю можливість, а решта не змогли дати відповідь на запитання. Серед чоловіків більше оптимістично налаштованих (46% вірять, що здатні або, скоріше, здатні досягти бажаного фінансового рівня) порівняно з жінками (41% відповідно).

Проблема забезпечення молоді житлом є досить актуальною. У віковій категорії 30-34 роки лише половина опитаних має власне житло, 32% живуть з батьками або родичами, а інші винаймають квартиру/кімнату або проживають у гуртожитку. Лише 16% молодих людей з цієї частини, що не має окремого житла, вважають, що протягом наступних п'яти років зможуть придбати власне помешкання.

Що стосується освіти, то 68% української молоді задоволені своєю освітою, тоді як 13% висловили незадоволення. Серед випускників, які отримали вищу освіту, значно більше задоволених рівнем освіти – 84% проти 55% тих, хто не отримав його, а незадоволених – 12% проти 29%. В той же час, при виборі майбутньої спеціальності лише 48% молодих людей орієнтувались на власні інтереси і здібності, тоді як 30% зосередились на спеціальностях, які забезпечать гарний дохід, 15% керувалися порадами батьків чи родичів, а 15% звертали увагу на престиж спеціальності. Не дивно, що лише 51% працюючої молоді працює за спеціальністю, а лише 33% вважають цікавістю роботи та відповідність здібностям серед трьох основних вимог до роботи (найважливішими залишаються оплата праці (85%) і зручний графік (39%)).

Лише 9% молодих людей активно займаються пошуком роботи. Головними причинами безробіття є звільнення з попередньої посади через скорочення штату або закриття підприємства (28%) та нещодавнє завершення навчання (21%). Ще для 15% молодих людей тимчасове безробіття стало наслідком декретної відпустки. Близько половини безробітної молоді (52%) не зверталися за допомогою до установ, агентств та організацій, що спеціалізуються на допомозі в працевлаштуванні. 40% з них звернулися до Державної служби зайнятості, 9% - до недержавних кадрових агентств, 4% - до молодіжних центрів праці, а 2% - до відділів працевлаштування у навчальних закладах. Важливо зазначити, що лише 5% опитаних студентів вищих навчальних закладів знали про існування центрів працевлаштування при своїх університетах. Основними труднощами, з якими стикаються молоді люди під час пошуків роботи, є низький рівень заробітної плати (65%) та повна відсутність вакансій (42%). Зазначено, що 53% безробітної молоді навіть не мають готового резюме для надсилання потенційним роботодавцям. Станом на момент опитування, 77% з тих, хто активно шукає роботу, не були зареєстровані у державному центрі зайнятості. Основні причини, чому респонденти не звертаються до центрів зайнятості, полягають у недовірі до їхньої допомоги (36%), відсутності потреби (33%) та невдалому досвіді з попереднім зверненням (24%).

Відповідаючи на запитання про види дозвілля, якими люди хотіли б займатися частіше, але не мають на це достатньо фінансів, більшість респондентів (66%) вказали на бажання подорожувати закордон. На другому місці знаходяться подорожі по Україні – про них згадали 53% опитаних. Третє місце займають бажання частіше відвідувати концерти або шоу – це питання підняли 37% людей. Лише 16% молоді стверджують, що їм вистачає фінансів для всіх бажаних видів дозвілля. Крім того, 33% респондентів вказали на нестачу коштів для регулярних занять спортом або фізичною активністю, що заважає їм відвідувати спортклуби, фітнес-центри та купувати необхідний одяг чи обладнання.

Більшість молодих людей задоволені послугами медичних установ, причому задоволеність послугами приватних закладів вища, ніж державних чи комунальних. Однією з причин незадоволення останніми є хабарництво: 15% осіб, які зверталися до державних/комунальних закладів за останні 12 місяців, відзначили вимогу хабаря. Серед тих, хто протягом року відвідував приватні медичні заклади для профілактичних оглядів, 73% задоволені своїм досвідом, а 9% – ні. Для державних/комунальних закладів ці показники складають 47% задоволених та 26% незадоволених. Серед пацієнтів, які звертались за консультацією до приватних лікарів, 77% висловили задово-

лення, а 7% – незадоволення; у випадку державних/комунальних - 52% та 19% відповідно. Після звернень до державних/комунальних пологових будинків задоволені 59%, а незадоволені 18%. Окрім того, існує серйозна проблема нестачі коштів на медикаменти або лікування: 35% респондентів зазначили, що впродовж останнього року їм бракувало фінансів на власне лікування або лікування члена родини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Національно-патріотичне виховання – державний пріоритет національної безпеки: Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 року). Київ: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. 2015. 200 с.
2. Каретна О. О. Роль молоді в процесі соціально-економічної трансформації України / О. О. Каретна // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.] ; МОНмолодь-спорт України ; НУ ОЮА. – Одеса : Фенікс, 2012. – Вип.. 45. – С. 228-235.
3. Ярема О.Й., Беляєва І.І., Комарова Н.М., Пеша І.В., Тілікіна Н.В., Ярошенко О.В.. Молодіжна політика в умовах децентралізації. Методичні рекомендації для спеціалістів, які реалізують державну політику в молодіжній сфері / за ред. І.В. Пешої. – 2-е вид. – Київ: ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2019. – 40 с.